

50 jaar werk in het Waasland: Transcriptie

2009

Interview met Jef Huyghe

17 april 2009

In blauw: onduidelijkheden, onjuistheden, vergissingen in data, onbegrijpelijke termen.

00:10 Jef, vertel eens, ben jij gans je leven landbouwer geweest?

Neen, gans mijn leven niet. Tot ik getrouwd ben, heb ik thuis het bedrijf gedaan, met mijn vader thuis. En dan zijn de onteigeningen begonnen. Een beetje noodgedwongen. Niet kunnen vergroten in de landbouw en alles. En dan ben ik moeten gaan werken. Ik ben dan ook getrouwd in 1979 (hij bedoelt 1969). En dan ben ik eerst een jaar actief geweest in afbraakwerken. Dan werkte ik voor een baas in afbraakwerken. En dat heb ik tot 1970 een goed jaar gedaan. En in 1970, de 14de februari, op Valentijn, dan ben ik begonnen als dekman op de overzetboot hier op Kallebeek, dat was Bazél-Hemiksem. Ik kende die mensen al goed, en die vielen zonder iemand, ik ben daar direct kunnen beginnen. In feite van de boerenstiel direct op het water gegaan. En dan heb ik dat daar geleerd, dat ik in feite bijna 13 jaar aan dek gestaan heb. Wat school gevolgd terug en dan ben ik gegaan voor schipper, examen weesten doen, en voor schipper gegaan. En ik was er dan door, en dan ben ik zelf kunnen gaan varen, dat ik daar 33 jaar toch op de overzet gedaan heb, nog 17 18 jaar als schipper gevaren, de overzetdienst gedaan. Maar ik heb die jaren altijd wel geboerd als hobby. Wij hadden altijd nog een 25 30 beesten. Melken deden we niet. Het was gewoon... vleesbeesten hé, ??? laat ons zeggen. ??? De vrouw deed dan ook het huis met de kinderen. In het eerste was dat 24 uren op 48 uren af. Wij sliepen aan boord. Dat mochten we omdat we een shift hadden van 2 tot 10 met een overuur. Wij hadden dan nachtrust, waak. En dan hadden we terug van 5 uur tot 6 uur een overuur met ons dagshift terug. En dat draaide altijd maar rond. En na datum zijn die uren aangepast. Dat we dan uiteindelijk op 12 uur gekomen zijn. En ook aangepaste shiften. Maar ik heb dat wel 33 jaar gedaan. Met volle goesting.

03:25 Maar je was dus boer van kinds af tot dat je getrouwd bent? En je vader had een landbouwbedrijf?

Mijn vader die had een groot huishouden kinderen. Wij waren nog met 9 kinderen, we waren eigenlijk met 12. Twee gestorven in de oorlog en de derde is verongelukt, was 16 jaar. Ja, die had een landbouwbedrijf, en wij woonden op het kasteel, op de boerderij van het kasteel, van de graven Vilain XIII. Dat ik weet... tja, hoeveel jaren heeft die daar gewoond? Ik denk rond de dertig jaar. En dan zijn wij hier naar de Lange Gaanweg gekomen. In 1960. Dus dan zijn we daar weg gegaan en dan zijn we naar hier gekomen. En dan was ik nog... wij gingen naar school, en de oudere broers daar waren er al een paar bij die gingen werken. Dan was er allemaal nog legerdienst. En ik ben dan mijn laatste schooljaar de laatste 2 maanden niet meer naar school geweest, want mijn ander broer die was soldaat en ik moest

Rek. 091-0007009-54
BTW BE 0206.460.639

Lamstraat 113
9100 Sint-Niklaas

erfgoedcel@interwaas.be
www.erfgoedcelwaasland.be

T 03 500 47 55

De Erfgoedcel Waasland maakt deel uit van het intergemeentelijk Samenwerkingsverband Land van Waas (Interwaas) en wordt ondersteund door de Vlaamse overheid en de steden en gemeenten Beveren, Kruikebeke, Lokeren, Moerbeke, Sint-Gillis-Waas, Sint-Niklaas, Stekene, Temse, Waasmunster en Zwijndrecht.

met de paarden gaan rijden. Wij hadden 2 paarden en ??? omdat we hier in de zware grond zaten, en dan moest ik direct met de paarden beginnen rijden. Niet dat ik dat niet kon, maar zo was dat. Altijd maar als wij naar school gingen, dan zeiden die altijd, thuis, ik heb niet gauw horen zeggen van mijn moeder of mijn ouders "is uw huiswerk gemaakt?". Die vroegen dat niet. Die vroegen altijd alleen "is uw werk gedaan?". Meer moest dat niet zijn. En zo was dat. En later... thuis gebleven uit school en dan heb ik zelf ook nog... wij hadden hier een melkbedrijf, dat was niet al te groot, een gemengd, wat varkens en we hadden wij toen een 15 16 hectare: granen en ook nogal wat aardappels, patatten, en we hadden daar een heel goede verkoop in, thuis, omdat we hier tegen het centrum zaten. En dat patatten kwamen ook uit de polder. En dat was ook een goede oogst omdat je dat allemaal thuis kon verkopen. Mijn moeder – ik weet nog – die maakte dan ook boter van de melk en zo. Dan had je nog mensen die thuis om melk kwamen. En dat ging allemaal vlot.

06:15 Maar je bent tot 14 jaar naar school gegaan. Maar zelfs als kleine jongen moest je al meehelpen? Wat moest je zo allemaal doen?

Ja, veel! Het eerste – als we dat konden – was melken. 6 jaar, 5 jaar, dan begonnen wij al te melken. Met ??? En dan was je blij dat je dat al kon. Ja, en dan was het alle dagen een koe melken. En veel tijd... Mijn vader had hele goede dagen maar had ook veel slechte dagen. Door het feit dat hij in de oorlog onder een bom gelegen heeft. Hierachter werden veel bommen afgeschoten naar het Antwerpse. En er kwamen er hier nogal wat terecht, in de buurte. En hij heeft op enige meters van een bom die ontplofte, heeft hij er afgelegd. En die zijn kin stak in zijn borst. En ja in die tijd hebben ze dat toch goed gekregen. Maar hij heeft er toch veel altijd van blijven hebben. Daarmee, was dat ook zo, dat wij... ieder kind werd ingespannen. Zowel de meisjes moesten melken als dat wij dat moesten doen. Wij moesten 's morgens naar school, dat was dan nog om 8 uur naar de mis, eerst voor je naar school ging. Maar dan hadden wij onze koeien al gemolken hé. Dat was het eerste: opstaan, melken, 1 of 2 koeien melken, gaan eten, wassen en naar de mis, en naar school. En als je dan 5 minuten te laat in de kerk was, en die bestuurder stond daar, dan hadden we straf. Dan was het dat nog eens. Ik ben meer dan 1 ??? omdat ik straf had, omdat ik thuis moest zijn, omdat ik anders mijn werk niet gedaan kreeg.

08:16 En wat moest je zo nog allemaal doen thuis als kind?

Als we thuis kwamen uit school dan was dat: nog zo een beetje... de schuur was ook wat van de stal afgelegd. Dan moest er stro binnen gehaald worden. In de winter bieten malen. Er werden rapen gezaaid. Als er een halve dag geen school was: rapen gaan wieden. 's Zaterdags rapen gaan wieden, want dan was dat ??? ofwel was het bietentijd, of was het patatten, of was het ??? Ze wisten altijd iets, ze wisten gewoon altijd iets. Er was geen enkele dag dat wij zeiden... we waren blij dat we eens een uur konden uitnippen om eens wat te spelen, bij manier van spreken.

09:00 Maar vond je dat plezant destijds als kleine jongen op de boerderij?

Ja, ge zijt niet slimmer en werken was ons leven in feite. Langs de ene kant wel ja, en ge waart blij dat – als ge zo klein waart – dat ge al zo veel kon. De varkens in den tijd die lagen op stro, de beesten lagen allemaal op stro. Twee keer per dag werd dat uitgemest. Zo dus de paardenstal moest om de 2 dagen uitgemest worden. Dat moest ge allemaal doen. Dat was thuis komen, zeker 's zaterdags, dat alles proper lag tot 's maandags. Dat moest 's zaterdags allemaal gebeuren. En dan het mest uitvoeren, de kruiwagen op en naar de hoop voeren. En dat was dan nog eens...veel tijd, dan was het in den oogst, dan liepen de beesten wel buiten maar dat was eventueel melken en evengoed melken, maar dan moest ge mee. Dat was pikken, opbinden, stuiken, het stro eerst binnen halen en als het winter werd gaan ??? Alles volgt hé. Ge begint te zaaien en het werk komt navenant. Zaaïen en planten en dan is het... de gewassen beginnen te groeien, beginnen hakken, het was niet van te zeggen wij sproeien het en het vuil is kapot, neen, alles moest gehakt worden. Zelfs – ik heb nog geweten, maar dat heb ik niet zo veel gedaan – dat we thuis vlas hadden staan. En in den tijd, vlas was... in feite, ik heb mijn vader altijd horen zeggen: een half hectare vlas, zo in de oorlog en juist na de oorlog, daar konden we een heel jaar alles van betalen kwestie van pacht en alles. Het geen dat dit kon opbrengen. Maar vlas werd ook gezaaid, maar vlas werd ook... ik weet nog dat wij met 6 7 kinderen op een rij zaten, allemaal over de akker kruipen op ons knieën, allemaal het vuil uitwieden. Dat was dan, laat ons zeggen als het een dag geen school was, of het was een dag vakantie, en dan was dat zo wat in de patatten gaan kappen, dat ze proper stonden, ofwel was het in "den biet". Ene die dat al kon, en ge kende dat al, dan mocht ge mee, dan moest ge mee "den biet" in. Het viel van het een in het ander. Waren de patatten wat gegroeid, dan moesten ze aangehoopt worden. Dus ze reden bij ons erdoor, met het paard erdoor, en met een "aanrijploegsken". Dus moesten wij met 2, meestal ik met mijn broer, langs beide kanten van een root, moesten wij meelopen tussen elke root dat ze aanlegden, omdat er geen ene struik zou onder gezeten hebben. Maar dat was dan meestal... wanneer ging men patatten ??? s 'Avonds! Beginnen om 7 uur, 6 7 uur tot het donker was. Want die patatten gingen dan dicht en dan stonden die schoon recht. En in de dag, in de zon, hingen die open. Daarmee moest dat 's avonds gebeuren. Dus er was altijd... We hadden dan ook nog met de koeien, ik heb nog veel koeien gewacht hé. Hier de dijken naar [Kallebeek](#) op. En die mochten niet afgetuind worden. Maar dat gras... dan gingen wij als de school uit was, ook weer veel als de school uit was, met de koeien, bleven die... 's Morgens gingen die meestal hier, rond den hof, op een weiland. En dan 's middags dan bleven ze binnen tot 4 uur, tot de school uit was. En dan trokken wij met die koeien terug, op die dijken, en dan moesten wij bij die koeien staan, koeien wachten. Dus tegen half 7 – 7 uur terug naar huis om ze te melken, bleven ze meestal met de nacht binnen. Maar zo draaiden de dagen van de ene in de andere. Ik had ook winterwerk... mijn broer was daar wel een krak in.

13:23

Hier in de polders stonden heel veel wijmen. Het was gekend hier, veel wijm voor de mandenmakerij. En wij hadden... mijn vader, wij hadden zelf wel een paar hectaren wijm. En ook, als dat goed marcheerde, onze Jos, die was dan al 20 jaar, al groter als wij, en met onze Fons en iemand die kon... wijmen kappen! In de winter, wijmen kappen. Dat begon november als de bladeren er af waren.

Beginnen kappen, opschoven. Dan kwamen die naar huis. Maar alvorens ze begonnen te kappen, moesten die wijmen ook weer proper gemaakt worden. Er was daar ??? Een soort klimop dat daar groeide, en dat draaide rond die wijm en dat moest er allemaal af. Dus wij moesten alweer, ik zal maar zeggen tussen door, naar de wijmbos en gaan kuisen. Het vuil uit halen. En dan kwamen ze kappen hé. Er was natuurlijk wel een knecht bij ons, in die tijd, een gepensioneerde. En die deed wel gelijk als kuiswerk, ook heel veel werk die mens. Maar wij moesten altijd bij springen, wij moesten er altijd bij zijn. En als die wijmen dan gekapt werden, dan... die werden opgeschoofd, ofwel werden er een groot deel verkocht aan de koopman, en die moest ge dan, ze zeggen "in den ezel". Ge hebt het misshien al gezien, een "wijmezel", waar ze wijmen in binden. Moest ge dan 98 centimeters in de ??? Als ze aangespannen waren. En ge bond die dan op met wijmen ook, alles werd met wijmen gedaan. Dan rekten ze een beetje en dan moeten ze een meter dik zijn. En dat was de officiële koopmansschoof. En dan moest ge ook zorgen als ge zo enen kapte, en ge legde die in den ezel, dat die wijmen allemaal schoon naast elkaar lagen, want als die over elkaar liggen dan zijn er minder wijmen hé. En dat zagen ze hé, daar waren ze niet content mee.

15:34 Maar ik denk dat er veel mensen zijn die niet goed meer weten wat "wijmen" precies zijn. Leg eens uit wat "wijmen" precies zijn.

Ja, wijmen, dat wordt in feite op vochtige gronden geplant. Dat is een soort wilgenhout. En je hebt veel verschillende. Hier noemden ze de gewone rode wijmen, dat waren "Duitse rooie". Waar die naam van afkomstig is, weet ik zelf niet. Ge had ook ??? Die waren nog zwaarder. En die waren dikker die wijmen. Maar het is eigenlijk een 1-jarig hout, elk jaar. Het wordt geplant, het groeit dan van een struik. En die struik blijft zitten, die kan laat ons zeggen 50 jaar blijven mee gaan en nog langer ook. Altijd diezelfde struik wordt dicht tegen de grond afgekapt. En dat schiet elk jaar terug uit. En als dan het seizoen er is, dan begint ge... weer hetzelfde. De bos proper houden, hakken, het vuil afkappen, ??? afdoen, eventueel wat tingelen (= netels) eruit. Die moesten proper gehouden worden. Maar dat moest maar eenmalig gepland worden in feite. En waarvoor ze dat gebruiken, dat was allemaal... de eierenmanden, de fruitmanden, de linnen manden, de wasmanden, alles werd daarvan gemaakt, want er was geen plastic. Het is de plastic, als die opgekomen is, die het allemaal dood gedaan heeft. Die heeft de wijmenindustrie volledig weg gedaan hé.

17:23 Dus het zijn wilgentakjes van een jaar oud in feite?

Ja, een soort wilgen.

17:30 En die worden kort bij de grond af gesneden? En dat hout, wat gebeurt daar dan mee?

Die wijmen zelf, daar ka je alles mee doen, eens dat die gekapt zijn en in de schoof. Bij ons kwamen er veel naar huis ook. En dan hadden ze in de grond een put met een ton in. En dan werd die schoof er in gezet. En dan gaat ge ze sorteren. En ge pakt die altijd – ik heb daar wel foto's van en zelfs een filmpje

van gemaakt, dat kunnen we straks misschien eens bekijken – en dan pakken ze altijd de grootste er uit. Tot dat ge met de kleine blijft. En zo. Laat ons zeggen uit zo een schoof moesten toch minimum elf busseltjes wijmen uit komen, uit een schoof wijm. En dan werd dat uit gezet, op een rij gezet, van klein naar groot. Dat noemden ze “de stuik zetten”. En als er zo 100 of 200 schoven wijmen binnen kwamen, dat was direct een massa wijmen dat er stond en een grote stuik alvorens dat allemaal gescheiden was en terug opgebonden. En dan konden die eventueel... bij ons om ze wit te maken werden die geplant. Laat ons zeggen, als ze af zijn, heel de winter door kunt ge ze planten. Dan wordt er in feite een soort van kuil gegraven, laat ons zeggen 30 centimeter diep uit gegraven. De beerbak stond er dan bij, gevuld met water en die lieten ze daar in. Zodanig dat je een pap, een groot modderbad kon maken. En daar werden allemaal die pakjes, weer hetzelfde, van groot naar klein, allemaal ingezet. Het was zo dat, deze tijd, de periode dat we nu gaan zijn, april mei... alles begint te groeien en dan beginnen die wijmen ook terug te groeien. Dan komen er blaadjes aan, katjes en blaadjes. En dan zit er heel veel sap in de wijm en dan kunt ge ze beginnen “plekken”, wijmen “plekken”, het vel af doen. En dan had ge witte wijmen. Dus moesten wij weer – ik kom er weer op terug – ’s morgens eerst een paar bussels wijmen afdoen alvorens we naar school gingen, ’s middags 2 bussels wijmen, vlug eten want ge hebt nog tijd, ’s avonds weer terug. ’s Zaterdags kwamen er kinderen uit het dorp, die kregen dan een halve frank of een frank om een busseel wijmen te komen stropen. Dan stonden wij rond die “plekstokken” met 7 8 mensen, en veel kinderen erbij. Mijn moeder durfde dan zeggen, ’s zondags, als ge vandaag stroopt dan is het voor uw ‘pree”. Dan begon je nog eens terug. Want die wijmen stropen, vanaf dat ze gaan is dat maar een periode tot rond de 20ste juni dat ge kunt stropen. En dan is het gedaan, want dan begint dat sap door te schieten in de kop en dan krijgt het die pel er niet meer af. En dan had je nog eens de kleinere wijmen, want wijmen stropen dat was in een ijzeren “plekstok”, en de kleine wijmpjes onder de meter die konden daar niet in. En die werden ook niet geplant. Want die konden daar niet in door het feit als die door dat ijzer getrokken werden – want dat was allemaal 1 voor 1 hé – als die door dat ijzer getrokken werden, dan werden die geplet. Dat mocht niet. Die werden bij gehouden tot dat er laat ons zeggen een ketel was. Als ze die scheidden dan werden die kleintjes apart gelegd tot dat er een ketel was – nu spreek ik van een ketel waar 8 à 900, rond de duizend busseltjes in gaan. En hier in de geburen was er een “wijmenmarchand”. En die had, hier lagen verschillende ketels. En dan werd dat met kar en paard naar de ketel gevoerd. En die kookte die. Die ketel werd gevuld, dat werd gekookt. Er werd onder gestookt, dat die stonden te koken. En door dat koken, kleurden die wijmpjes allemaal. Dat werden – ge zult dat wel al gezien hebben – lichte bruine. En dat is “buf”. Dat zijn gekookte. En die kleuren in hun eigen sap, in hun eigen vel, ge krijgt die nooit meer wit. Dus wat was de bedoeling? Als die gekookt waren, dan moesten we weer, geen school op een namiddag, en de ketel was ??? Terug gaan helpen. Maar die grote mensen, er was een machine, ik heb dat zelf staan in het museum, en laat ons zeggen 60 70 centimeter, het achterste, het zwaarste gedeelte van die wijmpjes werd gedaan met de machine. Ze sloegen die in de kneukels en die werden dan gepeld met de machine. Maar die kopjes – je moest die omdraaien – en die kopjes die mochten niet in de machine. Want dan waren die gebroken, dan waren die kapot. Dus wij moesten met een houten plekstok, en dat was telkens – ik moet u wel zeggen die wijmen die waren kokend heet hé – en dan konden we wel met 5 6 gelijk een handvol pakken ??? en die werden dan zo verder afgedaan. Dan werden die op de wei gezet om te drogen. Als ze droog waren

werden ze op een **scheef**, wij noemden dat een **tas**, tot er weer... laat ons zeggen als er een periode was dat er niet veel werk was, dan gingen ze opgebonden worden hé, dan moest ge die nog eens... in een schone schoof wijmen. Voor de verkoop. Dan gingen ze naar de vlechterijen, de mandenmakerij. Als die wijmen droog waren, die kunt gij 10 20 jaar wegzetten, geen enkel probleem. Wilt ge ze gebruiken om te vlechten, dan leg je die 10 12 dagen onder water, en die zijn soepel, rekbaar, dan kunt ge daar weer alles mee doen. Maar ze mogen niet stikken. Als ze beschimmelen, dan zijn ze kapot. Maar als ze gewoon drogen. Vandaar deze schuur is eigenlijk vanuit de tijd van Vilain XIII een echte droog-schuur. Die vallen kunnen overal open. En die heeft circulatie, die schuur. Dat was eigenlijk van de graven, want die schuur, die is in 1800, rond de onafhankelijkheid, rond 1835 stond ze er. Zo oud is die! En dat was oorspronkelijk van die gravenfamilie, omdat die met 40 50 (**hij bedoelt hectaren**) polderwerken zaten, hoofdzakelijk ook allemaal wijmen, omdat dat hun eigendom was en al. Maar dat is allemaal verloren gegaan hé, door de plastic hé.

25:25 En het is ook typisch voor deze streek, die wijmenteelt?

Ja hier wel. Dat was neig. Hier en in Bornem hé. Hier deze steek. Temse. Bornem. ??? Laat ons zeggen de meeste zelfstandigen, dat waren blokmakers en de wijmen hé.

25:43 En heeft dat te maken met de poldergrond of niet?

Ik denk niet echt. Maar het was wel zo... de wijmenindustrie was een hele goede bron van inkomsten, voor iedereen. En de gronden pasten er wel voor. Als wij, laat ons zeggen wij noemen dat ??? Ga nu verderop, de gemeenten in waar het land veel droger is, dat is geen geschikte voor wijmen, wijmen dat moet nattige, vochtige grond hebben. En eventueel wel zware grond, maar naar de vochtige kant. En hier konden ze dat in de polder, want ze hadden hier een paar goede sluizen, die in verbinding stonden met de Schelde, dus als de grachten, de beken wat droog kwamen, dan lieten ze water binnen, en dan staken ze eigenlijk alle beken vol, dat het land weer veel water kon optrekken hé. Dat was eigenlijk het systeem wat van de werken.

26:53 Dus toch... de poldergrond doet er toch goed aan?

Die heeft er heel veel goed aan gedaan, ja, ja, zeker en vast!

27:03 En hadden jullie veel van die wijmen staan?

Ja, mijn vader, het was zowat gecombineerd. In den tijd. Wij hadden wijmen, het vlas was dan al stilletjes aan verdwenen, en dan de wijmen... ik heb dat allemaal nog geweten dat ze goed marcheerden, maar ik heb ook de aftakeling in feite mee gemaakt. Er werd gezet waar ze er het meest konden uithalen, waar ze het meest aan konden verdienen. Want er werd ook voor de beesten... een akker klaver, een akker tarwe, er werden patatten gezet, er werd biet gezet, en normaal gezien kwamen om de 4 jaar, als

er een wijmbos omgedaan werd, als het verslechtte met de wijmen, dan werd den bos kapot gemaakt en daar werd landbouwgrond van gemaakt nadien: biet, tarwe, patatten, haver, gerst, klaveren, en normaal ging je altijd rond. Laat ons zeggen: ze begonnen met een akker patatten te zetten, als die er af waren was dat een heel goede humusgrond om tarwe achter te winnen. Achter de tarwe, dat was zogezegd "verzet land" ofwel meestal haver, dan zetten ze er een akker haver. En als de haver gezaaid was, was de winter daar en werden daar klaveren in gezaaid. Dus als die oogst er af was, die haver was er af, dan begonnen die klaveren te groeien. Bleef dat weer een jaar liggen. Klaveren was ook maar 1 jaar dat je ze kon maaien en dat ge kunt zeggen ge krijgt de maximum opbrengst. En achter de klaver dan werd ??? en dan was dat een hele goede humusgrond voor gerst, voor wintergerst. Rogge was dat hier niet zo veel omdat de rogge meer luchtige zandgrond vraagt. Maar hier was het meestal allemaal tarwe, haver, wintergerst, patatten, tussen de gerst en... werd er dan nog eens biet gezet. En zo komt ge op een toer te staan dat ge maar om de 5 jaar met hetzelfde gewas kwam. En nu is het allemaal maïs, maïs en nog eens maïs. Dat is het verschil, dat had ge vroeger niet.

29:32 Waren er hier in de streek dan ook veel mensen die leefden van die wijmenteelt? Opkopers en mandenmakers en zo?

Ja, in die tijd wel ja. Want hier dat ik weet D'Hoste (eigenaam) dat waren gebroeders. En dan Angeluske (??? - eigenaam) Ja, er waren er wel verschillende. Maar die boerden allemaal, veel die er een beetje bij boerden. Of toch iets anders. Hier D'Hoste dat waren alleen, die mannen die met de ketels lagen, dat was alleen wijmen. Ook doorverkoop en alles en wit maken, buffen, opbinden, doorverkopen en al. Maar de meesten waren ook, gelijk als Vermeulens en die mannen, die deden in fruit en in wijmen en zo wat seizoenproducten hé. Veel hé.

30:27 De boerderij waar jij groot geworden bent, dat was de boerderij van het kasteel hé?

Ja, dat was van 't kasteel.

30:31 Dus jullie betaalden dan pacht aan de graaf?

Ja, maar veel was dat allemaal niet in die tijd. Ik heb nooit geweten hoeveel pacht mijn vader moest geven.

30:43 Het is niet zo dat je werkte VOOR de graaf. Uw vader werkte voor zichzelf?

Mijn vader werkte voor zijn eigen, ja, ja, niet voor die graven hé. Want die hebben zelf ook geboerd hé. En die reden in de tijd met een os, maar ik heb dat niet geweten. Want de graven hadden zelf een boerderij. En die hadden een houtzagerij. En die hadden de wijmen. Want ik heb daar een foto binnen hangen van 1890. Dat was hier een wijmen industrie hé. Van allemaal met zijn volk hé, dat is de moeite

om die te zien. Dat was eigenlijk een hele industrie. En die graven in den tijd, ja, dat was een bedrijf. Gelijk iemand die nu een bouwbedrijf heeft, was dat ook een bedrijf.

31:33 En zij deden toch vooral in die wijmen dan?

Ook, ja. En ook: het bracht goed op hé. Want de gronden waren allemaal van hen zelf. Van die Vilain XIII heel die polder, daar was misschien 3 tot 400 hectare grond allemaal van hen. Allemaal hun eigendom. En dan was het simpel hé. Want dan is vroeger – ik heb dat mijn vader allemaal horen zeggen – die notaris hier gekomen en ze zijn daar dan begonnen met canadabomen bij te planten en zo. Want veel canadabomen stonden hier eigenlijk niet in, in die polder, die zijn meer aangeplant geweest door die notaris. Zo van zet daar bomen bij, dat brengt meer op. Maar een boom deed veel schade, ook aan de wijmen. Maar dat viel dan weer weg. De wijmen industrie zakte volledig, de plastic industrie begon en de wijmen industrie zakte volledig in elkaar. Dat was op laat ons zeggen op tijd van tien jaar was dat volledig te niet. Want ik heb zelf nog enen gehad ja, dat was ???, in 69 70 als we getrouwd zijn, dan had ik zelf nog een boske wijmen, maar ge geraakt er bijna niet meer... ge moogt nog blij zijn dat ge... laat ons zeggen: als ik klein was, na de oorlog, kreeg je 100 110 frank van zo een schoof wijmen. En in de jaren 70 kreeg je 25 frank. Dat was het verschil. Het rendeerde niet meer. En het is daarom het geen dat ik zeg, omdat wij allemaal vroeg moeten gaan werken zijn. Ik kon zelf wijmen kappen, ik was 12 jaar. Ik deed mijn plechtige communie en ik stond met een wijmmes in mijn handen. En ik kapte wijmen, en ik kon ze ook opschoven, en binden. Dat kon ik allemaal. Als ge klein zijt, ge kunt rap veel leren, neig rap! Maar ja dat was... leren zat er bij ons niet in. Ik heb eens een beetje avondschoon gevolgd, in de landbouwschool, maar dat was 2 keer niets. Maar dan was het meer al van waarom doe je dat, uw werk blijft staan! Dat was het enige: werken. Dat was het enige wat ze kenden.

34:08 Heb je dan destijds ook de graaf en de bewoners van het kasteel gekend?

Ja

34:15 Wat voor mensen waren dat?

Wel, die graven die ik gekend heb: Filip en zelfs die zijn moeder nog, de oude mevrouw, maar dan was ik wel klein, ik heb die weten sterven. Maar die was nog wel een echte gravin, van de manier van doen. Maar Filip en mevrouw, we noemden haar mevrouwke, de gravin, dat was de goedheid zelve. Echt waar. Het was zo, in de tijd dat we daar woonden op het kasteel, die had ook kinderen, de graaf, die had ook een groot huishouden kinderen. En die speelden veel bij ons. En dat was zo: er werden patatten gekookt voor de varkens. Voor te vetten. Die beesten moesten eten. En ook, mijn vader vette nogal eens wat stieren. Dat was allemaal met patatten en roggemeel gelijk als ze zeggen: patatten koken. Dan kwamen wij 's middags thuis uit school, we hadden een grote ketel staan, een koperen ketel daar ging 100 kilo patatten in. Dan moesten wij – ook gelijk als ze lagen, kleine patatten, meestal waren het kleine patatten – de ketel vullen. 100 kilo patatten gaan oprapen, de ketel vullen, water erop, het vuur

aansteken en dan naar 't school. Mijn moeder stookte dat af. Tegen dat we uit school kwamen, waren die allemaal "zocht" (= gaar). Maar dan waren die gereed om uit de ketel te doen en in een andere ketel voor de beesten. Maar er kwamen daar in de tijd als wij uit school kwamen zoveel kinderen mee vanuit het dorp allemaal die hier rond woelden. En die wisten dat, die patatten waren zocht en die kwamen allemaal aan de ketel patatten eten hé. Die was al 20 centimeter gezakt voor dat je die aan de beesten kon geven. Van het dorp... die kwamen om melk die ouders en zo, dat waren allemaal klanten, die kwamen mee patatten eten. Die van de graven ook hé, evengoed. Patatten aan de ketel, ja.

36:30

Maar Philippe en ... wij speelden – dat mocht eigenlijk niet – in het park. En er stonden veel kastanje-noten en al, maar die werden opgeraapt door iemand die er nog werkte en een boswachter, en die raapte de kastanjenoten op en dan was dat voor naar de markt. In dien tijd. En dan gingen wij ook kastanjenoten rapen. Maar die jaagde ons weg hé, we mochten wij niet meer. En de graaf die zat daar dan veeltijd, in de gazon laat ons zeggen, een terraske buiten. En dan wij daar voorbij: mijnheer de graaf, Fons jaagt ons weg. Ge moogt van mij, zei hij, ge moogt van mij. Wij weer terug. En zo was dat over en weer. Zegt dat ge moogt van mij. Maar ik zeg het, daar hebben we eigenlijk nooit niks last mee gehad met die mensen. Die hebben ons dankbaarder geweest als dat wij hen dankbaar moeten zijn. Want in de oorlog – hij is afgebroken nu – maar daar was een hele goede bakoven. En daar konden 22 grote broden in. Dus elke week werd daar een oven brood gebakken, dat waren in de 20 broden. Was dat kerstdag, of was dat eens een bijzondere dag, kermis of zo, dan was daar een deel rozijnenbrood bij. En er was altijd één bij voor de graven. ??? mee gebakken werd. En mijn vader die had ook... heb ik hem altijd horen zeggen: ze moesten dan in de oorlog graan leveren. Als je een akker tarwe of iets staan had, dan kwamen ze dat schatten en dan zeiden ze per hectare zoveel kilo's graan moet ge leveren. Want de mensen – heb ik altijd gehoord – kregen maar bons voor eten. En dan moest hij graan leveren hé. Maar wij konden altijd nogal veel opzij houden. In feite verdook hij graan in feite hé, maar hij moest wel zijn kilo's leveren en in plaats van, als ze dat weg gingen doen, dan schepten ze in die zakken een schep wit zand bij. En dat zagen ze niet. En zo konden ze een paar honderd kilo, altijd voor ons eigen houden hé, dat we zeggen: wij hebben in feite nooit niet zonder eten gezeten, heel de oorlog niet. Daar zorgde hij altijd voor dat we graan hadden, dat we brood hadden, dat we een varken dood deden alle jaren, een stuk spek en noem maar op, dat ge toch altijd eten had. En het is dat in feite dat de polder... de gemeenten... da's het spijtige ervan dat de polder weg gaat. Want iedere bewoner in de gemeente die leefde van de polder. Ze gingen de boeren wat helpen. Ze mochten een rij patatten of 2 planten bij de boeren, omdat ze die wat kwamen helpen, ook voor wijmen of het is gelijk wat. Ze kregen al eens een handvol graan, of er werd een brood voor mee gebakken. In de winter: er werd jaarlijks een zitdag gehouden, en dat deed de rentmeester, en dan kon je in die bossen een stukje hout kopen. En dan was dat ook maar 10 frank, 20 frank, maar dan hadden de mensen daar 3 4 karren hout van. En ieder had zijn perceeltje hout gekocht, het werd afgekap, maar ze hadden elk jaar, ze konden hun stoof aansteken. En dat is allemaal verdwenen. Iedereen... er hebben zo veel mensen geleefd uit de polder, veel hé. Er was al eens een stuk wild dat ze stroopten of noem maar op. Er kwam van alles uit. En dat is het spijtige er aan. Dat dat nu verdwenen is, zowel voor de beesten. Er kwamen laat ons zeggen in

de polder, na de wijmen werd er veel weiland gelegd en al, dat er toch meer dan duizend beesten zijn kunnen opgroeien en al. Het is spijtig dat dit allemaal vernietigd wordt. Het is weer hetzelfde. De dijken. Ik heb het daar vernoemd hé, de koeienwachten. Maar de dijken door boeren ieder zijn stuk werden die afgemaaid. De boeren kwamen... wanneer gaat gij maaien en wanneer gaat gij maaien? Met 5 6 boeren tegelijk maaiden ze percelen af. Voor u, voor mij, voor een ander. Voor hooi, voor gras. En die dijken werden proper, die werden onderhouden. Nu, wat is nu het verschil? Nu worden ze afgereden, maar het kost wel twintig miljoen. Voor de dijken te onderhouden, terwijl vroeger deden de boeren het. En daar komt het allemaal op neer. De boer heeft de natuur in feite proper gehouden hé. En nu willen ze een natuur creëren. Of het zal lukken? Ik weet het niet. Ik weet het niet. Maar dat was vroeger, en dan was het ook proper. Zonder kosten.

42:10 Vond je het dan vroeger een mooiere tijd als nu?

Mooier? Tja. Ik zeg niet dat het nu geen goeie tijd is hé. Maar veel dingen wel, ja, veel dingen wel! Want surtout, ga je nu ergens naar toe, is het een groot machien dat er staat, ofwel is het een camion, een grote tractor, een groot machien of noem maar op. En ge hebt geen contact meer met de mensen, niks. En dat was vroeger het belangrijkste. Als wij klein waren, en mijn vader ging een akker ??? pikken, met het pikmachien, maar dan waren er 10 12 kinderen en mensen bij om die op te binden, om die bussels allemaal op te binden. En wij gingen met ons huishouden een akker ??? afrijden, en de geburen, de andere boeren, dan was dat 's middags dat was 1 straat, laat ons zeggen een processie, iedere boer met zijn pikmachine, met zijn paard in het pikmachien of twee, een ???, een groep mensen erbij, een kan bier of drinken erbij en naar de akker. En dat was 1 stoet. Om half 4, 4 uur was het schof. Koffie drinken of noem maar op. En wij zaten op onze akker, en er nevenst zat een andere boer op zijn akker. En ge roept tegen elkaar. Dat is het dat volledig verdwenen is. Die samenhang, dat is volledig weg. Dat was er wel fijn aan vroeger. Ook al, was het de oogst, patatten rapen, weer hetzelfde. Tien twaalf kinderen op de akker, noem maar op, zakken vullen, op de kar mee naar huis komen.

44:04 Hoe zit het met het kasteel dan nu? Is dat nog bewoond?

Neen, dat is van de gemeente hé.

44:10 Zijn er nog graven? Is er nog een graaf?

In het kasteel niet meer. Maar er zijn er nog hé.

44:18 Want de graaf die jij gekend hebt, wie was dat?

Philippe. Maar dan de zonen ook hé. De oudste zoon was Jean, en die leeft nog. Die wordt wel 80 of rond de 80 nu. En Jean is de laatste die het kasteel gehad heeft. En dan hebt ge Georges Villain XIII,

maar die heeft ambassadeur geweest, die heeft eigenlijk een goeie positie gehad. En dan had je Stanny. En vier meisjes geloof ik ja.

44:52 Dus die hebben ook allemaal kinderen en kleinkinderen?

Ja, dat zijn echt geen graven. Want het kasteel was toegewezen aan Jean. Eigenlijk was het zo: als Philippe gestorven is, maar dat was dan ook al met die graven die hadden bijna geen inkomsten meer. En het kasteel was aan Jean toe gegeven. En die heeft vroeger gewerkt, ja hij kon ook schoon schilderen en al, ik geloof in den tijd bij Daelmans liften had die... allez al gelijk kom. En naar mij voorstond, stond er in, in den dingen, dat hij het niet meer kon opbrengen mocht hij maar 12 of 15 jaar na de dood van Philippe het kasteel verkopen. Maar zijn vrouw leefde nog, Philippe zijn vrouw, mevrouwke leefde nog. En die woonde daar nog. En ik heb daar verschillende keren bij haar geweest. Dan belde ze al eens voor een zakje patatten te brengen, of zoiets. En dan deed ik haar al eens als het Nieuwjaar was een halve kilo boter mee. Dat was de gelukkigste mens hé. Dat kunt ge niet geloven hoe dankbaar dat die was, dat die iets kreeg. En ik durf het bijna niet zeggen... in welke omstandigheden dat dat mens daar woonde in dat kasteel. Er was geen papier aan de muur, maar geen bezetsel ook niet meer hé. Waar die sliep, dat was een klein stoofke, ijskoud, noem maar op. Allez de mensen in het rustoord hadden dat veel beter hoor.

46:39 Het was vergane glorie?

Zuiver volledig vergane glorie. En zij heeft er als 1 van de langste gewoond. Maar de eigendom was dan wel al van Jean, van de oudste zoon. En die hebben er dan eens een restaurant in gedaan, en dat en ginds geprobeerd, maar dat is altijd er door gedraaid. En het geen dat hij ook deed, waar hij met de centen naartoe ging, ik weet het niet. Ofwel had hij geen, ofwel deed hij ze op, ofwel...en dan berente (hij wil zeggen nam een hypotheek) die dat altijd maar hé. Tot ja, hoeveel dat er opstond ik weet het niet, en dan hebben ze gezegd, de banken, nu leggen we ons hand erop. Het is genoeg geweest hé. Ge staat hier met zoveel schulden. En dat is opgesoupeerd. En dan ja uiteindelijk... de gemeente heeft dat dan gekocht. En eigenlijk is het wel neig goed dat dat kasteel – 't is een heel schoon kasteel – dat dat gerestaureerd is en nog, dat dat zeker blijft bestaan die ??? Dat mag zeker niet weg! En dat is wel dat het aan de gemeente is. Want die andere, mijnheer Jos, van de Graaf, die woont ook ergens in Brussel en al. Maar ik zeg het, die kan wel goed voort en al, maar die trok zich van niks aan, ja die trok hem alleen de jacht aan. En als hij kwam jagen, dan kwam hij nog... ik heb hem onlangs nog gezien, dan komt hij bij mij altijd een goede dag zeggen. En ja dan is het van... we hebben geen konijntjes meer. Anders als hij konijntjes had, dan bracht hij mij altijd 2 konijntjes. Ik weet niet wat die mens voor mij had. Ik heb daar nooit iets speciaal... maar wij waren goeie vrienden. Wij kwamen allemaal goed overeen. Zowel ons mannen ook ja. En we hebben er ook veel mee gemaakt. Surtout mijn vader... in den tijd, dat was dan de zoon ook, Jean, de geheimstokerij. Ze hebben daar eens – welke jaren heeft dat geweest? Ik ging nog naar school. Vooraan in de '60. Dan heeft hij eens een geheimstokerij gedaan daar hé. Ja, hij had een knecht, de Jean, en dan deed hij in de kolen en de veevoeders en al, en natuurlijk, die had

een hele goede zaak, in de veevoeders, want er waren veel boeren die er land van hadden, en die namen allemaal af. Maar hij heeft dat ook... ik weet niet, hij had dan een knecht en... hij had hem een betere moeten zoeken in feite. En die zijn dan begonnen met een geheimstokerij. En dat marcheerde goed. En een dikke portefeuille geld en het was gedaan. Tot ze hen pakten. Maar dan had hij in de tijd... ik heb dat gezien, ik kwam uit school en er stond daar allemaal vol politie. En mijn moeder... en in huis blijven en niet buiten! Dan was ik een jaar of 12 of zo. Maar boven het huis was de hooizolder. En als ik daar op kroop, waar we het hooi binnen staken in de zomer, langs die val, kon ik kijken op die achterbuiten, wij noemden dat de waskoer. En daar aan de linkse kant daarboven was de stokerij. Ik wist dat niet, maar mijn vader wist dat dan nadien wel al, allez moet er op het einde wel van geweten hebben, maar wij wisten dat niet als kind. En er was enen van Bazel die moest komen met zijn camion voor die installatie op te laden. En ik ben op die zolder, zonder dat iemand dat wist ben ik op die hooizolder gekropen, ik heb mij in die val gezet en ik zag dat allemaal opladen. Dat was een enorme installatie, voor toen die jaren. Want nadien zei de graaf dat het 10 liters per uur was dat ze stookten. Zo dus dan ging het vooruit hé. En hun graan, ze hadden hier een huis verder... de melkerij noemden ze dat, ook een gebouw van hen, daar had hij veel veevoeders liggen, en daar had hij ook gerst liggen hé. Graan voor te stoken. En dan op het kasteel zelf in een achterbouw daar zat het suiker. Dus het was zo allemaal wel wat verdeeld, en voor... dat er veel kiekens zitten, maar die zaten voor het spel waar ze in stookten, allemaal kiekens hé. Maar wij zelf? Nadien hebben wij dat geweten. Mijn vader ja die wist er van. Want de Jean, en die knecht die eigenlijk de verantwoordelijkheid had, die waren er niet. En die vallen 's morgens binnen bij de graaf, maar die wist ook van niets, de oude graaf. En die zei: ga bij Albert. Die moesten bij mijn vader komen die mannen. En overal waar ge moet zijn, moet Albert mee gaan. En mijn vader die moest dan mee, overal in en uit en op... Alles gaan wijzen. Er waren daar dingen bij... oude vervallen gebouwen, dat hij zei daar kruipt ge zelf maar op. Daar kom ik niet op. Tegen die toren en al... dat was... slecht. En uiteindelijk ja hebben ze alles wel gevonden. De suiker vonden ze ook, dat was eigenlijk een trap van een vroegere onderaardse gang zo min of meer. Dat hadden ze dicht gemaakt en in dat gat zat allemaal hun suiker in. Suiker en gist en zo, en dan hun graan lag hier. En mijn vader was daar bij. En ze hadden die knecht, met een Cadillac hé kwam hij op het kasteel gereden. Ze hadden hem te stekken hé. Ze zeiden: kom eens hier, kom eens, hier wat is dat? Suiker! Ja zei hij dat is om wafels te bakken. Maar het bracht niet op. Dat zijn dingen die daar zo gebeurd zijn in die jaren.

53:11 Moest je nu opnieuw kunnen beginnen? Ben je in feite tevreden over je kindertijd hier? Of was je liever langer naar school geweest?

Ik weet het niet. Ik denk het niet. Ik heb mijn hele leven mag ik zeggen neig gewerkt. Gereed gestaan voor iedereen. We hebben een gelukkig leven gehad, wij moesten wel werken. Maar wij waren gelukkig. En ik zou niet weten... ik heb een hele goede vrouw nu ook, en ik heb mijn kinderen, en ik zou niet weten waarvoor ik terug zou moeten komen. Het is wel zo: Frans of zo ken ik niet. Dat is nu wel iets... als je op reis gaat, dat ge een woord niet durft uit spreken, van ze zullen mij uitlachten omdat ik die taal niet ken. Dat is het enige wat ik wel mankeer. Maar dat nu nog gaan doen... mijn vrouw volgt computerles

en die doet dat graag. Die snapt dat ook. Maar ik moet dat 7 keren bij manier van spreken lezen alvorens ik dat snap.

54:26 Want je had toch ook veel vrijheid... altijd in de natuur, altijd buiten.

Altijd! Zat ik niet op het water, dan zat ik op het land. Altijd. Daarom zeg ik: ik zou er niet voor willen terug komen, want ik heb volledig, van kleins af, in de natuur geleefd en gewerkt. Ik heb alles mee gemaakt, in de tijd dat ik vaarde, zowel storm als mist als noem maar op. Wij moesten ook zaterdag zondag werken. Maar eigenlijk zoals het nu gaat... de dag van vandaag moeten ze niet meer klappen van een boer. Neen. Nu moet je een gespecialiseerde ingenieur zijn, wil je nog kunnen boeren. Als je dat allemaal ziet. Ik ben onlangs bij een vriend van mij geweest. Die zijn daar moderne stallen aan het zetten voor varkens. Jongens toch! Op computer. Die gaan dat meel... 's Morgens eten om zo laat, gelijk dat wij koffie op schenken. Dat meel gaat gemalen worden, dat gaat samen gesteld worden, dat gaat naar de bakken, vers van de bakker, bij manier van spreken, gaan die nu, dat is de toekomst, hun eten krijgen. Omdat er veel meer aroma in zit en alles. Maar dat is iets dat wij allemaal niet meer kunnen volgen. Ik zeg: ge moet een ingenieur zijn, wilt ge dat kunnen. Ja, en ik heb veel respect voor die mensen, omdat ik weet... omdat we goed weten wat boeren is, wat werken is. Maar zo iets, dat zou ik niet meer kunnen volgen, neen. Zeker niet.